

Retningslinje for KLP-fondene som ansvarlig investor

13.12.2023

Retningslinje for KLP-fondene som ansvarlig investor

Godkjent av: Styret i KLP Kapitalforvaltning AS

Dato: 13.12.2023

Gjeldende fra: 13.12.2023

Versjon: 10

Innhold

1. Formål.....	2
2. Forankring.....	3
3. Virkeområde.....	3
4. Roller og ansvar	3
5. Eierprinsipper	3
6. Virkemidler	4
7. Håndtering av interessekonflikter	7
8. Rapportering.....	8
9. Henvisning til andre relevante dokumenter	9
10. Godkjenning	9

1. Formål

Retningslinjen har som formål å ivareta KLP-fondenes rolle som ansvarlig investor og eier. Dette gjøres i tråd med KLP-fondenes mandater og KLP Kapitalforvaltnings strategi. Retningslinjen beskriver hvordan KLP Kapitalforvaltning skal opptre for å ivareta formålet.

KLP-fondene og KLP-konsernet har en ambisjon om å være ledende på dette området. KLP-fondenes investeringer skal dermed maksimere en langsiktig og bærekraftig verdiskaping, innenfor de føringer som følger av ambisjonene på området.

I den forbindelse skal KLP-fondene bidra til at KLP-konsernet oppfyller sine forpliktelser til FNs Global Compactⁱ og Principles for Responsible Investment (PRI)ⁱⁱ, samt bidrar til en bærekraftig utvikling i tråd med FNs bærekraftsmål.

Retningslinjen bygger på og er i samsvar med KLP-konsernets retningslinjer.

- Hva er en ansvarlig investor?

En ansvarlig investor er bevisst sin rolle som kapitaleier, og arbeider for effektive og velfungerende kapitalmarkeder. Som tilbyder av kapital kan kapitaleiere gjennom sin opptreden sette tonen for godt forvalterskap og påvirke markedspraksis.

En ansvarlig investor søker å integrere ESG-faktorer i investeringsvirksomheten og eierskapsutøvelsen for å få mer fullstendig informasjon og bedre risikohåndtering i forvaltningen. ESG-faktorer er miljømessige- og sosiale forhold, samt selskapsstyring (environment, social and governance factors). Et relevant eksempel er FNs bærekraftsmål, som definerer sentrale målsettinger for en bærekraftig utvikling frem mot 2030.

Hensyn til ESG-faktorer kan være både etisk og finansielt begrunnet. ESG-faktorer kan dermed hensyntas for å unngå å medvirke til brudd på internasjonale normer og/eller fordi ESG-faktorer kan ha finansiell betydning.

- Hvorfor er det viktig for KLP-fondene å være en ansvarlig investor?

Ansvarlighet i investeringene er viktig for KLP-fondene av flere grunner.

For det første skal KLP-fondene beskytte og øke verdien av investeringene på vegne av sine kunder. Gitt det langsiktige perspektiv KLP-fondene har, må KLP-fondenes investeringer og underliggende selskapers virksomhet være tuftet på en ansvarlig og bærekraftig verdiskapning. Det er derfor i KLP-fondenes interesse å fremme en langsiktig og bærekraftig verdiskapning i selskapene KLP-fondene investerer i. På samme måte er KLP-fondenes avkastning og risiko avhengig av effektive og velfungerende markeder.

For det andre har KLP-fondene et ansvar for den påvirkningen på samfunnet som virksomheten måtte ha. Dette ansvaret har KLP Kapitalforvaltning erkjent gjennom konsernets forpliktelse til *FNs Global Compact* og *PRI*.

For det tredje har KLP-fondenes andelseiere en forventning om at fondene opptre ansvarlig.

2. Forankring

KLP-fondenes arbeid forankres i nasjonale regler og i internasjonale normer. Disse inkluderer:

- Internasjonale konvensjoner og prinsipper som FNs Global Compact er basert på:
 - FNs verdenserklæring om menneskerettigheter
 - ILOs kjernekonvensjoner
 - Rio-erklæringen om miljø og utvikling
 - FN-konvensjonen mot korrupsjon
- FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter
- Globale klima- og naturmål fremforhandlet under FNs klimakonvensjon og konvensjonen for biologisk mangfold
- OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper
- OECDs prinsipper for eierstyring og selskapsledelse og andre relevante internasjonale normer for eierstyring og selskapsledelse
- Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse
- Retningslinjer for aktivt eierskap som nevnt i verdipapirfondlovgivningen

3. Virkeområde

Retningslinjen skal danne grunnlag for en ansvarlig investeringsvirksomhet i KLP-fondene. Retningslinjen gjelder samtlige investeringer og alle aktivaklasser, og skal operasjonaliseres for hver aktivaklasse på en hensiktsmessig måte.

4. Roller og ansvar

Styret har ansvar for de overordnede føringer for KLP-fondenes investeringer og vedtar denne retningslinjen. Administrasjonen har ansvar for en hensiktsmessig organisering for å forvalte retningslinjen.

5. Eierprinsipper

Eierprinsippene skal signalisere til interessenter og markedet hva KLP-fondene står for som investor og eier. KLP-fondene skal utøve sitt eierskap i tråd med kjerneverdiene **åpen, tydelig, ansvarlig** og **engasjert**:

Vi er **åpen** om vår adferd og væremåte

Vi er **tydelig** som eier og vi opptrer forutsigbart

Vi er **ansvarlig** og bevisst vårt samfunnsansvar

Vi er **engasjert** i selskapene vi investerer i og i utviklingen av institusjoner og samfunnsstrukturer som setter rammen for våre investeringer.

6. Virkemidler

KLP-fondene benytter tre virkemidler for å være en ansvarlig investor og eier:

6.1 Integrering

KLP-fondene skal søke å integrere bærekraftsrisiko og bærekraftsfaktorer i investeringsanalyser og beslutningsprosesser. KLP-fondene skal tilnærme seg bærekraft på to overordnede måter:

- Identifisere selskapers eksponering mot og håndtering av bærekraftsrisiko som kan påvirke avkastningen til fondenes plasseringer
- Vurdere og overvåke selskapers negative påvirkning på bærekraftsfaktorer i samfunnet.

Det er ulike fondsprodukter og betydningen av bærekraftsfaktorer vil variere avhengig av fondets investeringsmandat og metode for porteføljekonstruksjon. Porteføljeforvaltere og analytikere i KLP-fondene skal hensynta bærekraftsfaktorer i investeringsprosessen i henhold til retningslinjene for det konkrete fondet. I dette arbeidet er tilgang til informasjon og data essensielt. KLP Kapitalforvaltning bruker flere ulike kilder for innhenting av ESG- og bærekraftsdata, herunder tredjepartsleverandører, direkte fra selskapene vi er investert i og andre eksterne kilder.

6.2 Aktivt eierskap

Eierskapsutøvelsen skal forankres i *KLP-fondenes eierprinsipper*, *KLP* og *KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning*, samt internasjonale normer som nevnt over.

KLP-fondene skal i tråd med eierprinsippene, bruke sitt eierskap til å påvirke selskaper, bransjer og markeder til bærekraftig verdiskapning. Eierskapsutøvelsen skal baseres på en vurdering av hvordan, og på hvilke områder, den kan ha størst effekt. Eierskapsstrategien KLP-fondene velger for hvert enkelt selskap avhenger av en rekke faktorer. Fremst blant disse er størrelsen på eierandelen, geografisk beliggenhet, sektortilhørighet, størrelse på selskapet, risiko for normbrudd og temaet for dialogen. Sammen bestemmer disse faktorene hvilken grad av press KLP-fondene kan utøve som eier.

KLP-fondene har flere aktuelle virkemidler som benyttes i eierskapsutøvelsen, herunder dialog med selskapets styre og ledelse, stemmegivning og støtte til aksjonærforslag på generalforsamlinger, deltakelse i og påvirkning av selskapsorganer, arbeid med bransje- og markedsstandarder og samarbeid med andre investorer.

Selskapsdialog

KLP-fondene vil søke dialog med selskapets ledelse ved strategisk viktige temaer eller ved enkelthendelser i selskapet som krever at ledelsen gjør endringer. Det skal fremmes tydelige standpunkter i dialogen basert på eierforventningene og en grundig vurdering av den aktuelle problemstillingen. I tillegg til dialog med selskapets styre og ledelse vil dialogen også kunne føres med fagspesialister i selskaper, slik som leder for bærekraft og/eller ledere for relevante forretningsområder.

Stemmegivning

Generalforsamlingen er en viktig arena for dialog mellom selskapsledelsen og aksjonærene. Som eier i flere tusen børsnoterte selskaper søker KLP-fondene å påvirke selskaper ved å

bruke stemmeretten aktivt både i Norge og utlandet. For internasjonale selskaper støtter KLP-fondene seg på anbefalinger fra en tjenesteyter som tilbyr analysetjenester og stemmegivning gjennom fullmakt, såkalt proxy voting. Leverandøren muliggjør elektronisk stemmegivning basert på KLP-fondenes ESG-preferanser. Stemmegivning i slike selskaper kan i tillegg baseres på egne vurderinger innen strategiske temaer. For norske selskaper gjør KLP-fondene egen intern analyse, i tillegg til bruk av anbefalinger fra tjenesteyter. Ved behov vil KLP-fondene ha dialog med selskaper i forkant av generalforsamlinger rundt viktige saker.

Arbeid med bransje- og markedsstandarder

En viktig del av eierskapsarbeidet er å påvirke selskaper indirekte gjennom å jobbe med utvikling av bransje- og markedsstandarder. Slike standarder kan bidra til å heve bærekraftsarbeidet for hele sektorer og gjør at selskapene kan jobbe mer målrettet og effektivt. KLP-fondene skal fortløpende vurdere støtte til slikt arbeid i prioriterte strategiske temaer.

Samarbeid med andre investorer

Selv om KLP-fondene forvalter store verdier, er eierandelen i enkelt-selskaper ofte relativt liten og direkte eierskapsinnflytelse er begrenset. For å styrke innflytelsen vil KLP-fondene samarbeide med andre investorer og organisasjoner som samlet representerer større eierposisjoner eller av andre grunner kan utøve større innflytelse. KLP-fondene vil både delta i og bidra til utvikling av slikt samarbeid i tillegg til bilateral dialog med selskaper.

Deltagelse i og påvirkning av selskapsorganer

KLP Kapitalforvaltning kan på vegne av KLP-fondene delta i valgkomitéer, men skal ikke være representert i styret i børsnoterte selskaper i henhold til verdipapirfondloven og verdipapirhandeloven. KLP-fondene vil bidra i valgkomiteers arbeid ved å gi komiteene innspill og fremme forventninger rundt rekruttering av styremedlemmer.

Overvåking

For å sikre etterlevelse kontrolleres alle handler og posisjoner for brudd på KLP-fondenes retningslinje som ansvarlig investor på daglig basis. Informasjon fra tjenesteleverandører og andre eksterne kilder, som selskapsrapportering, gir grunnlag for vurderingen om oppfølging gjennom selskapsdialog eller eksklusjon.

6.3 Ekskludering

KLP-fondene skal ekskludere selskaper som knyttes til grove og/eller systematiske brudd på allment aksepterte normer for forretningsadferd fra KLPs investeringer. Ekskluderingskriteriene skal som hovedregel være forankret i de normer som er nevnt over. Ekskluderingsbeslutninger skal være basert på grundige vurderinger forankret i denne retningslinjen.

Adferdsbaserte ekskluderingskriterier

KLP-fondene skal ekskludere selskaper fra investeringene der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for:

- Grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter som for eksempel drap, tortur, frihetsberøvelse, tvangsarbeid, de verste former for barnearbeid og andre grove eller systematiske brudd på arbeidstakerrettigheter
- Alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner

- Salg av våpen til stater i) i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene, eller ii) som er omfattet av ordningen for statsobligasjonsunntaket omtalt i mandatet for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland
- Alvorlig miljøskade
- Handlinger eller unnlatelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser
- Grov korrupsjon
- Andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer
- Andre særlig grove brudd på forretningsetiske prinsipper

Produktbaserte ekskluderingskriterier

KLP-fondene skal ikke være investert i selskaper som:

- Utvikler eller produserer våpen eller sentrale komponenter til våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper, herunder biologiske våpen, kjemiske våpen, kjernevåpen, ikke-detektbare fragmenter, brannvåpen, blindende laservåpen, antipersonellminer og klaseammunisjon
- Har kull- eller oljebasert virksomhet (oljesandutvikling, utvinning av kull til energiformål [termisk kull] eller kullbasert kraftproduksjon) som tilsvarer 5 prosent eller mer av inntektene, en kullkraftkapasitet på over 10 000 MW, eller utvinning av over 20 millioner tonn termisk kull per år. I vurderingen skal det legges vekt på framoverskuende vurderinger, herunder bygging av ny kapasitet og planer som vil redusere kullbasert andel eller øke andelen fornybare energikilder
- Produserer tobakk eller cannabis til rusformål
- Har mer enn 5% av inntjeningen knyttet til produksjon av alkohol
- Har mer enn 5% av inntjeningen fra aktivitet knyttet til pengespill eller pornografi

Aktsomhetsbaserte uttrekk

KLP-fondene skal gjøre aktsomhetsvurderinger i investeringene og kan beslutte aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper dersom det foreligger en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på KLP-fondenes retningslinje basert på en kombinasjon av land-, bransje- og selskapsrisiko.

Ekskludering foretatt av Statens pensjonsfond utland

KLP-fondene skal normalt gjøre ekskluderinger tilsvarende de som er besluttet av Statens pensjonsfond utland i henhold til gjeldende *Retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland*.

Statsobligasjoner

KLP-fondene skal ikke investere i obligasjoner utstedt av stater der staten eller myndighetspersoner er underlagt økonomiske sanksjoner av FN eller Norge.

KLP-fondene skal heller ikke investere i obligasjoner utstedt av de lavest rangerte statene på Verdensbankens Worldwide Governance Indicators.

Å ekskludere en statsobligasjon fra investeringsuniverset innebærer normalt ikke ekskludering av andre former for investeringer i den samme staten.

Sanksjoner

KLP-fondene skal etterleve sanksjons- og frysbestemmelser implementert i norsk rett, og skal overvåke investeringene mot relevante sanksjonslister, herunder sanksjonslister fra FN og EU. Det kan imidlertid være andre grunner til at KLP-fondene velger å etterleve ytterligere sanksjonsregelverk i tillegg til det norske for å ivareta sine forpliktelser overfor kunder og begrense risikoen for tap.

7. Håndtering av interessekonflikter

Det vil kunne oppstå interessekonflikter i arbeidet som KLP Kapitalforvaltning utfører for å sikre at KLP-fondene opptrer som ansvarlig investor og eier. Myndighetskrav pålegger forvaltningsselskapet å være organisert slik at risikoen for interessekonflikter mellom foretaket og våre kunder, mellom to av våre kunder, mellom en kunde og et verdipapirfond eller mellom to verdipapirfond begrenses til et minimum. Det er videre krav om å ha retningslinjer for å håndtere interessekonflikter, herunder identifisere mulige interessekonflikter som kan oppstå som følge av foretakets virksomhet.

KLP Kapitalforvaltning har identifisert flere mulige interessekonflikter knyttet til arbeidet med å sikre at KLP-fondene opptrer som ansvarlig investor og eier. Nedenfor følger et sammendrag av de mest sentrale interessekonfliktene, tiltakene som er implementert for å begrense denne type interessekonflikter, og hvordan selskapet skal opptre dersom slike interessekonflikter likevel oppstår.

Endring av retningslinjer for KLP-fondene som ansvarlig investor

Andelseiere i KLP-fondene har plassert midler i fondene med utgangspunkt i fondenes investeringsmål, investeringsstrategi, informasjon om fondenes bærekraftsegenskaper og retningslinjene for KLP-fondene som ansvarlig investor. Retningslinjene for KLP-fondene som ansvarlig investor fastsetter blant annet kriteriene for ekskludering av selskaper fra KLP-fondenes investeringer.

Retningslinjene har direkte påvirkning på plasseringsmulighetene til mange av KLP-fondene og kan dermed påvirke disse fondenes risiko- og avkastningsegenskaper. I tilfeller der endringer i disse retningslinjene påvirker avkastnings- og risikoegenskapene til fond, skal disse endringene være basert på interessene til det brede felleskap av andelseiere i KLP-fondene. Interessekonflikter vil kunne oppstå dersom slike endringer gjennomføres basert på ønsker fra enkeltandelseiere eller baserer seg på selskapets egeninteresse.

Tiltak for å forebygge denne type interessekonflikter omfatter organiseringen av selskapet, tydelige beslutningsprosesser og åpenhet om beslutninger. Det trekkes spesielt frem at endringer i retningslinjene for KLP-fondene som ansvarlig investor fastsettes av styret i KLP Kapitalforvaltning. Styret består både av styremedlemmer valgt av selskapets eier og av eksterne andelseiervalgte styremedlemmer, med særskilt mandat i verdipapirfondloven til å ivareta interessene til andelseierfelleskapet.

Stemmegivning

Når KLP Kapitalforvaltning skal avgi stemmer på generalforsamlinger kan det være ulike interesser hos andelseiere ut fra deres syn på bærekraftsrisiko, herunder syn på miljømessige, sosiale og styringsmessige forhold i enkeltsselskap.

Det kan også oppstå situasjoner hvor KLP Kapitalforvaltning skal utøve stemmerett i ett selskap for to fond med ulike målsetninger eller forpliktelser når det gjelder håndtering av bærekraftsrisiko. Det kan i slike situasjoner oppstå interessekonflikt mellom fondene dersom stemmegivningen utøves likt for alle fond.

Foretakets tiltak på dette området er i stor grad like med foregående interessekonflikt, nemlig organiseringen av selskapet, tydelige beslutningsprosesser for fastsettelse av KLP-fondenes retningslinje for stemmegivning og gjennomføringen av stemmegivningen i enkeltsaker, samt åpenhet om fondenes stemmegivning.

Retningslinjene for stemmegivning fastsettes, på samme måte som retningslinjene for KLP-fondene som ansvarlig investor, av selskapets styre. Det følger for øvrig av kravene til forvaltningsselskaper at stemmeretten skal utøves til fordel for andelseierne i det aktuelle verdipapirfondet. Selskapet vurderer derfor behovet for ulik stemmegivning når det er kontroversielle saker ifm. særskilt viktige avstemminger for fondene.

Grønnvasking – kundeinformasjon og markedsføring

Det kan oppstå interessekonflikter mellom selskapets ønske om å tiltrekke seg midler til forvaltning fra kunder gjennom å fremme bærekraftpåstander om KLP Kapitalforvaltning eller KLP-fond som ikke er riktige. Fremstilling av fond som mer bærekraftige enn det er faglig grunnlag for vil være et eksempel.

Tilpasning av fondene til kravene i lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer utgjør et generelt tiltak mot denne type interessekonflikter. I tillegg gjelder tiltak i form av organisering og kontrollarbeid i virksomheten.

8. Rapportering

Åpenhet skal være et sentralt prinsipp i operasjonaliseringen av retningslinjen.

KLP Kapitalforvaltning skal, på vegne av KLP-fondene, årlig offentliggjøre hvordan retningslinjen etterleves. Rapporteringen skal blant annet inneholde en liste over ekskluderte selskaper, samt vurderingene som ligger til grunn for eksklusjonene. KLP Kapitalforvaltning skal videre utvise åpenhet om eierskapsaktiviteter for KLP-fondene, og blant annet offentliggjøre stemmegivningsbeslutninger. I tillegg skal KLP-fondene rapportere gjennom relevante bransjeinitiativ og standarder.

KLP-fondene skal så langt det lar seg gjøre rapportere karbonavtrykk for sine investeringer for å følge med på utviklingen over tid.

9. Henvisning til andre relevante dokumenter

- Prospekter for KLP-fondene
- KLP og KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning
- Erklæring om investeringsbeslutningers viktigste negative påvirkninger på bærekraftsfaktorer (PAI-rapport)

10. Godkjenning

Retningslinjen vedtas av styret og revideres ved behov.

ⁱ FNs Global Compacts ti prinsipper

Et FN-initiativ for samarbeid med næringslivet om bærekraftig utvikling.

1. Støtte og respektere beskyttelsen av internasjonale menneskerettigheter
2. Kontrollere at selskapet ikke er medskyldig i brudd på menneskerettigheter
3. Anerkjennelse organisasjonsfriheten og retten til kollektive forhandlinger
4. Avskaffe alle former for tvangsarbeid
5. Avskaffe barnarbeid
6. Fjerne diskriminering av arbeidstakere med hensyn til sysselsetting og arbeid
7. Støtte en "føre var"-tilnærming til miljøutfordringer
8. Ta initiativer for å fremme større miljøansvar
9. Oppmuntre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi
10. Bekjempe alle former for korrupsjon, inklusive utpressing og bestikkelser

Se mer informasjon på www.unglobalcompact.org.

ⁱⁱ Principles for Responsible Investment (PRI)

Et FN-støttet internasjonalt nettverk av investorer som samarbeider om å implementere de seks prinsippene for ansvarlige investeringer, alle tiltak for å innlemme ESG-spørsmål (environmental/miljømessige, social/sosiale og governmental/virksomhetsstyring) i investeringspraksisen. Prinsippene ble utviklet av og for investorer for å bidra til å utvikle et mer bærekraftig globalt finanssystem.

De seks prinsippene:

1. Vi skal implementere ESG-temaer i investeringsanalyser og beslutningsprosesser.
2. Vi skal utøve et aktivt eierskap og ESG-temaer skal implementeres i vår eierskapspolitikk og -utøvelse.
3. Vi skal søke tilfredsstillende rapportering av ESG-temaer fra våre investeringsobjekter.
4. Vi skal promotere aksept og implementering av prinsippene i finansindustrien.
5. Vi skal arbeide sammen for å styrke effekten av prinsippene og implementeringen av disse.
6. Vi skal rapportere på våre aktiviteter og progresjonen ved implementering.

Se mer informasjon på www.unpri.org.